

Mind the Gap. Sikkerhedspolitisk forskning og samfundsnytte¹ Tiltrædelsesforelæsning

I efteråret 2016 deltog jeg i et møde i Udenrigsministeriet sammen med min kollega Anders Wivel, der er professor i International Politik på Københavns Universitet. Anledningen var, at vi kort forinden var blevet udpeget til at lede en udredning om baggrunden for Danmarks militære engagement i Kosovo, Afghanistan og Irak, som Folketinget havde besluttet skulle udarbejdes. Da vi ankom til ministeriet, blev vi modtaget i receptionen af en kontorchef, der guidede os op på 2. sal, hvor vi skulle tale med repræsentanter for tre ministerier og et par andre myndigheder. Og vi blev lidt overrasket, da vi gik ind i mødelokalet. I mødelokalet var der nemlig ét stort, aflangt bord, hvor Anders og jeg blev placeret midtfor på den ene side, mens der sad i al fald to-tre repræsentanter for hver af de andre myndigheder rundt om den resterende del af bordet. Jeg tror endda, der var fire medarbejdere fra Udenrigsministeriet. Jeg husker ikke, hvor mange ”de” var, men jeg husker, at jeg følte, at vi var temmelig meget omringet.

Nå, mødet gik i gang, stemningen var god, og efter alle havde præsenteret sig, forklarede kontorchefen fra Udenrigsministeriet, at myndighederne forventede, at vi ville være færdig med udredningen 18 måneder senere. Anders og jeg blev ganske overrumplet, for ifølge den politiske aftale ville vi have 24 måneder til at skrive udredningen, hvilke vi selvfølgelig gjorde gældende. Men, svarede kontorchefen, aftalen var indgået i maj måned. Derfor var den allerede seks måneder gammel. Tilbage var der altså 18 måneder. ”Sådan er det altid,” sagde hun. Det argument havde Anders og jeg rimeligt svært ved at forstå. Vi var officielt blev udpeget et par dage forinden. Og nu var der – inden vi overhovedet havde kigget på et eneste dokument – brugt seks måneder af den periode, vi havde til rådighed. Anders og jeg protesterede derfor, det bedste vi havde lært, men nogen enighed med myndighederne nåede vi ikke frem til.

1 Artiklen er i alt væsentlighed en ordret gengivelse af min tiltrædelsesforelæsning som professor i dansk politisk historie efter 1945 ved Københavns Universitet afholdt 25. februar 2022 på KU's Søndre Campus.

Herefter forklarede kontorchefen, at myndighederne så frem til, at vi ville påbegynde arbejdet den følgende mandag. Igen blev vi overrasket, og igen protesterede vi. Vi befandt os midt i semestret, vi var begge i gang med at undervise, og til januar var der eksaminer. Så vi kunne ikke begynde før 1. februar. Det havde Udenrigsministeriet til gengæld svært ved at forstå.

Nuvel, da vi var færdige med at tale om tidsrammen – som vi ikke fandt nogen løsning på – blev vi oplyst, at der ville være otte millioner kroner til rådighed for udredningsarbejdet. Det var dagens tredje overraskelse. For i den politiske aftale hed det, at der var afsat ti millioner kroner til arbejdet. Det gjorde vi selvfølgelig gældende. Kontorchefen svarede hertil, at det var helt rigtigt, men at det var besluttet, at Udenrigsministeriet skulle levere administrativ støtte til udredningen, og derfor var det også besluttet, at 20 procent af den samlede bevilling skulle tilgå ministeriet. Det kunne vi ikke forstå ret meget af, men efter et stykke tid fandt vi ud af, at det allerede var indskrevet i Finansloven, at ministeriet skulle have 20 procent af den samlede bevilling. Så uanset hvor meget vi argumenterede for vores sag, så var det slagsmål tabt. Vi kunne ligesom ikke kæmpe mod finansloven. Med det som afsæt gik Anders og jeg i tænkeboks. Nu var gode råd dyre.

Jeg vil stoppe historien her, men skal nok vende tilbage til, hvordan det hele endte. Jeg har imidlertid valgt at begynde denne forelæsning med denne helt igennem sandfærdige episode, fordi den illustrerer en problemstilling, jeg vil beskæftige mig med i de kommende år. Jeg vil arbejde for, at vi på universitetet bliver bedre til at samarbejde med institutioner uden for universitetet. Og meget gerne en bred vifte af institutioner: centraladministrationen, sektorforskningsinstitutioner, kommuner osv. Det handler om, at vi skal blive bedre til at bidrage aktivt til at løse de udfordringer, vi står over for som samfund. Det er vigtigt for mig at understrege, at jeg selvfølgelig ikke mener, at det er noget, vi alle skal gøre. Hverken på Historie eller på Humaniora. Og det er heller ikke noget, vi skal gøre hele tiden. Gjorde vi det, ville vi miste meget af det, som vi også skal kunne. Men jeg mener, at vi skal blive bedre til at bygge bro, end vi er i dag.

I min forelæsning vil jeg tale om tre ting, der hver på sin måde knytter sig til den ambition. Først vil jeg tale om et kommende forskningsprojekt og baggrunden for det – det vil være hovedparten. Dernæst vil jeg sige et par ord om, hvorfor forskningsprojektet er relevant både konkret, men også mere generelt. Til slut vil jeg fortælle, hvordan historien i Udenrigsministeriet endte.

Men lad mig begynde med at sige et par ord om et nyt forskningsprojekt, jeg håber at indlede i 2023. Det hedder ”Mind the Gap”, og undertitlen lyder ”Danish and Norwegian Security Scholarship between Academia and Policy, 1978-2024”. Jeg skal for en ordens skyld nævne, at det er udarbejdet efter idé af professor i statskundskab Sten Rynning på Syddansk Universitet. Så når jeg nu taler om projektet i det følgende, så er det også i meget høj grad Sten Rynnings projekt. Men vi har formet projektet sammen, og vi agter at udføre det sammen og i øvrigt i samarbejde med yderligere to forskere, nemlig Anne Ingemann Johansen

fra Syddansk Universitet og Ada Nissen fra Oslo Universitet. Projektet handler om forholdet mellem politik og videnskab i Danmark og Norge. Mere konkret handler det om, i hvilket omfang sikkerhedspolitisk ekspertise fra universitetsmiljøerne har fundet anvendelse på det politiske niveau fra slut-70'erne frem til i dag. Projektet vokser ud af en videnskabelig interesse, og det vil jeg straks vende tilbage til. Men jeg har også en personlig interesse i projektet, og det vil jeg først sige et par ord om.

Som dekan Kirsten Busch Nielsen allerede har sagt, kan jeg nemlig ikke løbe fra, at jeg har en fortid med myndighedsbetjening. Efter jeg skrev ph.d.-afhandling i årene omkring år 2000, arbejdede jeg frem til 2005 på Dansk Institut for Internationale Studier, DIIS. Her var jeg medforfatter til en udredning om Sovjetunionens betydning for dansk sikkerhedspolitik under den kolde krig, skrevet sammen med en række dygtige historikere, slavister og politologer, hvoraf flere havde en militærfaglig baggrund. Egentlig er det tankevækkende: Udredningen er måske det enkeltstående arbejde, der har haft allerstørst betydning for hele mit arbejdsliv. Det gælder det faglige indhold, naturligvis, men udredningen var også med til at forme mig som historiker. Samtidig er udredningen det forskningsarbejde, jeg har bidraget til, der helt uden sammenligning har genereret mest negativ kritik. Debatten efter offentliggørelsen af udredningen varede i to år. Og det er ikke en overdrivelse. En del af kritikken hang sammen med, at udredningen kom til at indgå i 00'ernes kulturkamp og historiepolitiske opgør om Danmark under den kolde krig. Men kritikken hang nok også sammen med, at vi ikke var dygtige nok til at bygge bro. Det tror jeg i al fald, når jeg kigger tilbage.

DIIS-udredningen var min første erfaringer med at være en historiker i politik.

Derefter arbejdede jeg fra 2005 til 2009 for PET-kommissionen. Vores opgave var at kortlægge PET's efterforskning på det politiske område under hele den kolde krig. Hvad angik perioden efter 1968, var det ligeledes opgaven at vurdere, om PET havde overholdt de til enhver tid gældende regler og retningslinjer for tjenestens virksomhed. Her arbejdede jeg sammen med dygtige landsdommere, universitetsjurister og historikere. Beretningen fik en blandet modtagelse. Det meste af kritikken var positiv, men også denne beretning kom til at indgå i 00'ernes historiepolitiske opgør om den kolde krig. Jeg tror den dag i dag, at PET-kommissionens medlemmer var bedre til at bygge bro, end vi havde været på DIIS. Og man kan spørge hvorfor. Nok især på grund af juristerne. Især vores landsdommere var i stand til at navigere i "systemet". De kunne "se om hjørner" og på forhånd identificere de udfordringer og debatter, som beretningen ville afstedkomme. Det betød, at vi var i stand til at placere vores accenter helt præcist og derved skærme os mod den mest forudsigelige kritik.

Arbejdet i PET-kommissionen var min anden erfaring med at være historiker i politik.

Endelig var jeg fra 2017 til 2019 forskningsleder ved Krigsudredningen. Opgaven var her at forklare, hvorfor Danmark gik i krig i Kosovo, Afghanistan og Irak

i henholdsvis 1998/99, i 2001 og i 2003. Desuden var det opgaven at drage lektier af vores undersøgelse – og at komme med anbefalinger for fremtiden. Her fik vi en næsten udelukkende positiv modtagelse. Hvor de tidligere undersøgelser havde været en del af det, der er blevet døbt ”kulturkampen”, var denne undersøgelse nok begunstiget af en reel interesse i at få svar på spørgsmålet om, hvorfor Danmark gik i krig. Jeg tror, man kan sige, at udredningen bidrog til at skabe klarhed om et emne, der havde spaltet og splittet det danske samfund – vertikalt og horisontalt. Samtidig lykkedes det her at bygge bro. Vi havde en god dialog med policy-miljøerne og pressen både under og efter arbejdet.

Det var min tredje erfaring med at være historiker i politik.

Jeg har derfor en helt personlig interesse i forskningsprojektet om forholdet mellem videnskab og politik i Danmark og Norge fra slut-70'erne til i dag.

Dette sagt vokser projektet også ud af en mere omfattende samfundsvidenskabelig debat om forholdet mellem politik og videnskab. Denne diskussion går – mindst – tilbage til dannelsen af den humboldtske universitetsmodel i begyndelsen af 1800-tallet, og den handler om universiteterne og deres uafhængighed af politiske interesser. Det er en udvikling, vi af gode grunde normalt sætter højt på universiteterne. Akademikere og universitets-ansatte udviklede fra det tidspunkt og frem et sprog til at forklare og retfærdiggøre de enkelte fags berettigelse i egen ret uden alt for megen tale om samfundsnytte. Forskere orienterede sig i meget høj grad mod ”videnskab”. Det var en udvikling, der havde mange positive sider. Herunder blev udviklingen af det humboldtske universitetsideal et effektivt værn mod politisk pres fra samfundet. Men samtidig blev det indledningen på en proces, hvor videnskab – eller dele af den – blev stadig mere afkoblet fra samfundet. Som led i den proces blev der skabt en sontring mellem grundforskning og anvendt forskning. Grundforskning var noget fint (den egentlige forskning), anvendt forskning noget mere praktisk (og ikke helt så fint).

Senere skelnede Max Weber i årene omkring 1. Verdenskrig mellem ”Politik som levevej” og ”Videnskab som levevej”. Altså den på mange måder fine arbejdsdeling mellem de opgaver, som politikere har, og de opgaver, som videnskabsfolk har. Ifølge Weber skulle videnskabsfolk udvirke relevant forskning, gerne med kant, og forskningen måtte også gerne gøre ondt. Det handlede om at forklare samfundsudviklingen. Videnskab skulle, forklarede Weber, være motiveret af idealet om at gøre det rigtige og tale sandt. Hvad det så end er. Politikerne havde derimod et ansvar for at træffe beslutninger. Beslutninger skulle træffes på et oplyst grundlag, men politikere var ikke forpligtet af forskningen. Politikere måtte således gerne have ideologiske præferencer og vælge en ting frem for en anden ting. Man kan også sige det på den måde, at politikere gerne må træffe usaglige beslutninger, for det er deres prærogativ. Det var og er en fin arbejdsdeling; problemet var bare, at arbejdsdelingen samtidig bidrog til at placere forskningen i elfenbenstårnet. Hvilket Weber i øvrigt selv advarede imod: for forskere skal stå til rådighed for samfundet – uden dog at ville bestemme.

Senere gjorde den amerikanske underviser og didaktiker Abraham Flexner sontringen mellem grundforskning og anvendt forskning endnu skarpere. Flexner argumenterede for, at mennesker skulle søge viden for dens egen skyld. Det handlede om nysgerrighed. I 1939 gik han skridtet videre, da han – måske lidt provokerende – skrev om nytten af ubrugelig viden. Det skete i essayet ”The Usefulness of Useless Knowledge”. Det lyder smukt – og er det også – men samtidig noget, man skal passe på at overgøre. I al fald må man da forvente en vis modreaktion. Humboldt, Weber, Flexner og mange andre udvirkede således hver især og i forlængelse af hinanden mange positive udviklingstræk. Det synes jeg ubetinget, og det er værd at hylde. Men samlet skabte de også en udvikling, der rummer uhensigtsmæssigheder. Der blev nemlig lagt stadig mere luft ind mellem politik og videnskab. Man kan også sige det på den måde, at der over en 100-årig periode blev gravet en grøft mellem universitetsmiljøerne og de politiske miljøer. Denne grøft blev yderligere dyb i 1960’erne og 70’erne, hvor universitetsmarxismen bidrog til, at mange universitetsansatte opfattede staten med en meget dyb skepsis.

Og nu et ordentligt spring.

I 1993 udgav den amerikanske politolog Alexander L. George en bog med titlen ”Bridging the Gap. Theory and Policy in Foreign Affairs”. Jeg har den her. Som sagt blev den udgivet i 1993 – med adskillige efterfølgende oplag. George var professor i Statskundskab på Stanford University, og han var bekymret over USA’s politik i forhold til Mellemøsten. Især var han kritisk over for USA’s Irak-politik i tiden frem til den første Irak-krig. Og han fandt, at den amerikansk administration i denne periode ikke havde draget tilstrækkeligt nytte af den faktiske og relevante viden, der reelt eksisterede i amerikanske forskningsmiljøer. George kritiserede altså politikerne for ikke at tage den eksisterende viden alvorligt.

George var ikke naiv: Han vidste selvfølgelig godt, at forskere sjældent kan rådgive politikere om, hvordan de skal løse et konkret problem, der kræver handlen her og nu. Skal vi gå i krig? Skal vi ikke gå i krig? Det er nok ikke os – forskerne – der skal træffe den beslutning. Trods alt. Men George argumenterede for, at forskere kan hjælpe med at afklare, hvordan problemer kan og bør forstås. Og hvilke implikationer forskellige beslutninger vil få. Bogen blev indledningen til en længere diskussion om forholdet mellem universitetsforskere og statsadministrationen og mere specifikt om inddragelse af sikkerhedspolitisk ekspertise i amerikansk udenrigspolitik. Siden har denne diskussion ført til en hastigt voksende historiografi, f.eks. denne bog ”Cult of the Irrelevant”. Eller på dansk ... ”De irrelevantes kult”. Tænk sig at skrive en bog med denne titel: ”De irrelevantes kult”. Den er skrevet af professor i Statskundskab Michael Desch fra University of Notre Dame, Indiana.

Men debatten har også ført til oprettelse af adskillige institutioner: Yale University har oprettet et program kaldet ”Grand Strategy”, Harvard Kennedy School har dannet et program kaldet ”Applied History”, American University i Washington har et program med titlen ”Bridging the Gap”. Udviklingen har også spredt

sig til Storbritannien med adskillige tilsvarende programmer. Bl.a. har Cambridge et "Applied History"-program, der ligger på "Centre for Geopolitics". Der er også et program på London School of Economics and Political Science. Og på University College i London er der ligeledes et program. Sågar har vi på Københavns Universitet lige fået et "Kronprinsesse Mary Center", der ligger klart i forlængelse af de andre programmer. Her er formålet at udvikle ny viden med og til praktikere, dvs. miljøer uden for universitetet, at øge samkvemmet med omverdenen og endelig at gøre forskningsresultater anvendelige og relevante for beslutningstagerne og derved få universitetet til at øge dets bidrag til den samlede opgaveløsning i samfundet.

Det er vigtigt at understrege, at formålet med at bygge bro ikke er at fjerne grøften mellem de videnskabelige miljøer og policymiljøerne. Der ligger i forskningen en meget klar erkendelse af, at der er tale om to forskellige kulturer, der skal være skarpt adskilte. Der ligger også i forskningen en klar erkendelse af, at det er en forudsætning for at kunne bidrage til omverdenen, at universiteterne har deres uafhængighed. Det handler derfor ikke om at koble forskningen på omverdenen eller policymiljøerne. Det handler derimod om at skabe bedre dialog mellem videnskabelige miljøer og andre miljøer. Til gavn for begge parter. Men det har vist sig vanskeligt. Faktisk meget vanskeligt.

Spørgsmålet er, hvorfor det er vanskeligt at bygge bro mellem universiteterne og policymiljøerne. Ifølge den eksisterende forskning er der flere forklaringer – jeg vil nævne tre. En første forklaring er, at politikere og forskere tænker forskelligt. For uanset, hvor bredt anlagte politikernes perspektiver er, og uanset, hvor meget de tænker i helheder, så bliver de ofte nødt til at varetage nationale interesser. Kig blot på den sundhedskrise, som vi forhåbentlig er ved at få styr på. Det handler – og meget forståeligt – om det nationale, før det handler om det internationale. Tag nu statsminister Mette Frederiksens udtalelser, da hun var på officielt besøg i Indien sidste år. Hvorfor hjalp Danmark ikke andre lande, blev hun spurgt. Svaret lød, fordi hun er Danmarks statsminister. Det er der jo ikke noget forkert i. Hvad havde man egentlig regnet med?

Forskere er derimod ofte interesseret i, hvordan alting hænger sammen – og gerne på en meget kompliceret måde. Og når det gælder de store spørgsmål, så hænger tingene ofte sammen på tværs af nationalstater. Igen er sundhedskrisen et godt eksempel. Klima- og miljøudfordringerne, som Niklas Olsen talte om i sin tiltrædelsesforelæsning for et par måneder siden, er et andet godt eksempel. Pointen er, at disse to forskellige måder at tænke på betyder, at forskere og policymiljøer ofte taler forbi hinanden. Men det ændrer ikke på det uhensigtsmæssige i, at dialogen ofte er så udfordret.

To meget fremtrædende amerikanske International Politik-teoretikere – John Mearsheimer og Stephen Walt – har givet en anden, mere fagintern forklaring på forskernes manglende evne til at tale med politikere. Nemlig at forskerne gennem årene har professionaliseret deres forskning så meget, at metodisk stringens – de kalder det metodisk "rigor" – har udviklet sig til metodisk "rigor mortis". En

anden måde at formulere samme pointe på er, at forskerne – de amerikanske af slagsen – har fjernet sig fra samfundet. Og det er jo ikke så godt.

Endelig er grøften mellem universiteter og praktikere for det tredje blevet forklaret med en vis uvilje på universiteterne mod at bedrive praksis-nær forskning og udarbejde policy-analyser. Det er en modvilje, der har efterladt spillerum til tænketanke og andre institutioner, der befinder sig i grænselandet mellem universitetsforskning og beslutningstagning. Fint for dem, men det har samtidig bidraget til at marginalisere universiteterne. Og fordi universiteterne langt hen har været ubekymrede over denne udvikling, har universiteterne været med til at marginalisere sig selv – en slags selvmarginalisering. For hvis man placerer sig på sidelinjen, så kan man ikke forvente at blive taget med på råd.

Nuvel, en ting er forholdene i USA, noget andet er ekspertinddragelse i Danmark og Norden. Det ved vi ikke ret meget om. Det vil sige ... historikere og politologer bruges til udredninger af historiske forløb. Det er fint, og regeringerne vil de kommende år fortsætte med det. Politologer og historikere bliver ligeledes løbende inddraget, når de store forsvarsforlig forberedes. Også det er godt, og også det vil fortsætte.

Alligevel er det min oplevelse, min fornemmelse, at sikkerhedspolitisk ekspertise og sikkerhedspolitisk forskning i Danmark kun bliver inddraget i forholdsvis beskeden omfang, når de store beslutninger træffes. Til grund for den fornemmelse er mine egne erfaringer fra perioden mellem 2017 og 2019, hvor jeg havde min daglig gang i Udenrigsministeriet. Det var bestemt ikke mit indtryk, at medarbejderne generelt brugte deres tid på at læse akademiske afhandlinger. I al fald ikke i arbejdstiden. Det kan man sagtens forstå, for de har gennemgående meget travlt. Omtrent lige så travlt, som vi har på universiteterne. Men det ændrer ikke på, at policymiljøerne burde interessere sig for den forskning, der udkommer inden for de enkelte policymiljøers områder. Så jeg tror, at policymiljøerne har en udfordring.

Men samtidig må man spørge, om danske forskere altid gør sig store anstrengelser for at præsentere deres resultater på en sådan måde, at de kommer ud af elfenbenstårnet. Det kan man tvivle på. I al fald ved vi, at udenlandske forskere i undersøgelser har tilkendegivet, at de videnskabelige miljøers egne interne normer for, hvad der skal til for at levere forskning på højt niveau, bidrager til at grave grøften mellem forskningen og policymiljøerne endnu dybere. Det handler bl.a. om forskningsmiljøernes

- foretrukne videnskabelige metoder
- publikationskanaler
- publikationsstrategier
- graden af empiri versus teori
- ønsket om at drage praktiske lektier af forskningen osv.

Det var bl.a. det, Mearsheimer og Walt refererede til, da de skrev, at de videnskabelige miljøers metodiske ”rigor” har udviklet sig til metodisk ”rigor mortis”. Det

er også det perspektiv, som Michael Desch har i bogen "Cult of the Irrelevant".

Så hvor Alexander George – som jeg nævnte tidligere – stillede sig kritisk til politikernes manglende anvendelse af eksisterende viden, så er Mearsheimer, Walt og Desch mere optaget af de videnskabelige miljøers eget ansvar for ikke at blive anvendt af policymiljøerne.

Men for at undersøge den danske og norske kontekst empirisk vil jeg sammen med Sten Rynning og Anne Ingemann Johansen fra Syddansk Universitet og Ada Nissen fra Oslo Universitet gennemføre et forskningsprojekt, hvor vi stiller et dobbelt spørgsmål, der i al sin enkelhed lyder: Hvornår har eksternt sikkerhedspolitisk ekspertise spillet en rolle i formuleringen af dansk og norsk sikkerhedspolitik mellem 1978 og 2024, og hvordan drager udenrigsministerierne og forsvarsministerierne i Danmark og Norge nytte af sikkerhedspolitisk ekspertise i samme periode? Med projektet håber vi at udfordre vaneforestillinger om, hvilken sikkerhedspolitisk ekspertise der er relevant for policy-miljøerne? Er der nogle skoler, der er mere anvendelige end andre? Hvilken type af sikkerhedspolitisk forskning er mest relevant? Vi stiller også spørgsmålet, hvornår i den politiske proces er den eksterne ekspertise relevant? Vi vil identificere mønstre for anvendelse af eksternt ekspertise i et komparativt perspektiv. Vi ønsker at evaluere, i hvilket omfang policy-miljøerne tog den sikkerhedspolitiske ekspertise til sig. Og endelig ønsker vi at undersøge, hvilke impact-strategier forskningsmiljøerne har anlagt, og hvor effektive sådanne impact-strategier var. Med projektet kan vi drage konklusioner om anvendelse af sikkerhedspolitisk ekspertise i Danmark og Norge den seneste generation. Samtidig vil vi kunne drage nogle mere generelle lektier om ekspertinddragelse i policy-miljøerne.

Man kan spørge, hvorfor vi skal gennemføre projektet. Jeg vil nævne fire grunde.

For det første er projektet relevant, fordi videnskab – og også humanistisk videnskab – kan og bør spille en endnu mere vigtig rolle i samfundet, end den gør i dag. Det handler om at øge vores samfundsbidrag. I de seneste par år har især medicinere og scient.pol.ere været inddraget som eksperter i den politiske proces. Mere generelt har nationaløkonomer spillet en meget stor rolle for samfundsudviklingen. Det gælder op gennem det 20. århundrede, hvor politikerne var de måske mest indflydelsesrige rådgivere for politikerne overhovedet. Men det gælder også i dag. Det er svært at overvurdere den betydning som f.eks. Torben M. Andersen, Michael Svarer, Peter Birch Sørensen og Niels Kærgård har haft: økonomiske vismænd, der har leveret den ene landingsbane efter den anden, når økonomien skulle på plads i forbindelse med velfærdsreformer, arbejdsudbudsreformer, klimapolitik, krisepolitik osv. Og forklaringen på deres betydning er ifølge forhenværende finansminister Bjarne Corydon, der ved, hvad han taler om, at de er det, han for nylig har omtalt som "kontekstkompetente". De er simpelthen i stand til at forstå den bane, politikerne spiller på. Og så er de i stand til at meddele sig på en måde, så politikerne kan bruge deres rådgivning til noget. Politikerne vil fra A til B: Herefter opstiller økonomerne en række scenarier – og

så må politikerne beslutte sig. Det er altså ikke økonomerne, der bestemmer, men de spiller en helt essentiel rolle som rådgiver undervejs. Lidt i stil med Webers sondring mellem politik og videnskab som levevej.

Men vi kan sagtens matche økonomerne, medicinerne og scient.pol'erne! Hvis bare vi vil. Selvfølgelig ikke inden for deres områder, men inden for vores egne.

For det andet har projektet fagintern relevans. Hvem bygger bro bedst? Vi har mange og meget forskellige videnskabssyn både blandt historikere og i kredsen af sikkerhedspolitiske forskere. Samtidig bekender forskerne sig til forskellige hovedskoler inden for studiet af International Politik. Det er fint, og det er, som det skal være. Men hvilke traditioner er egentlig bedst til at rådgive policymiljøerne? Det ved vi ikke. En empirisk undersøgelse vil imidlertid hjælpe med at give os svar. Betyder det, at traditioner, der måtte vise sig mindre gode til at bygge bro, er værdiløse? Nej, selvfølgelig ikke. Deres kvaliteter ligger så måske på andre områder. Derfor er projektet også faginternt relevant. Der er simpelthen nogle ting, der skal afklares.

For det tredje er projektet relevant, fordi politik, den politiske praksis og de måder, der bedrives politik på, hele tiden er i bevægelse. Det nytter ikke, at vi, der arbejder med aktuelle politiske problemstillinger, forbliver i en politisk virkelighed, der hører fortiden til. Vi skal derfor studere den nyeste og aktuelle historie og den politiske praksis, der knytter sig til denne historie. Så bliver vi bedre til at levere den viden og de analyser, der er efterspørgsel på i de beslutningstagende miljøer. Det handler om, at vi skal anstrenge os for at forstå, hvordan den politiske verden i dag er en anden end den verden, vi er opvokset med. Det gælder i aktuelle sikkerhedspolitiske spørgsmål, men det gælder selvfølgelig også i andre spørgsmål.

For det fjerde synes jeg, at det er vigtigt, at vi tager den tillidskrise alvorligt, som Humaniora befinder sig i. Det er jo ikke bare en mistillid, det nuværende Folketing udtrykker. Og det er ikke kun noget, et par navngivne politikere har fokus på. Det har været en konstant i dansk politik i rigtig mange år. Jeg synes, at det er dybt ulykkeligt, og jeg synes langt hen også, det er uforståeligt, at politikerne tilsyneladende har meget svært ved at se, hvad de skal bruge os til. Men i stedet for pege fingre ad andre tror jeg, det er en klogere strategi at finde ud af, hvornår og i hvilke situationer vores viden og kompetencer er efterspurgt.

Måske vi også skal blive bedre til at forklare politikerne, hvad det er, de efterspørger. Det er jo slet ikke sikkert, at de ved, hvad vi har at byde på. Vi skal ikke sælge ud, selvfølgelig ikke. Men vi skal gøre os endnu mere relevante. Så vil vores arbejde også være brugbart uden for elfenbenstårnet.

Men ... er der ikke risici forbundet med at levere myndighedsbetjening? Bliver man ikke blot et redskab for "magten", vil nogle sikkert spørge. Sådanne spørgsmål er blevet stillet adskillige gange. Som f.eks. da jeg blev udnævnt forskningsleder ved Krigsudredningen. Der blev foranstaltet en underskriftsindsamling blandt historieprofessorer ved danske universiteter med den hensigt, at historiefaget skulle afvise at stille med en forskningsleder til Krigsudredningen. Profes-

sorerne var kritiske over for kommissoriet og kildeadgangen, og der var ikke det, der ikke var galt. Men de havde misforstået en væsentlig del af substansen. De forstod tilsyneladende ikke, at det, der reelt stod i kommissoriet, det var, at vi fik fuld og fri adgang til alt relevant materiale. Historien viser noget om den skepsis over for myndighedsbetjening, der hersker i dele af vores fag. Og som i dette tilfælde var helt ubegrundet. Men det skal understreges, at det kun var et mindre antal af professorerne, der valgte at skrive under.

Og jo, der er selvfølgelig risiko for at blive klemmt, når man bedriver myndighedsbetjening. Det kan ikke undgås. Derfor ville det også være nemmere at lade være. Så kan man stå tilbage med rene hænder. Men at dukke sig og forsøge at gå under radaren er ikke nogen god strategi. Hvis det er opfattelsen, bidrager vi selv aktivt til at blive marginaliseret.

Jeg synes egentlig, at det er meget nemt. Det handler om at binde sig til masten af projektet. Det handler om at sige klart og utvetydigt, at hvis betingelserne for at gennemføre arbejdet ikke er tilfredsstillende, så må projektet falde. Undervejs handler det om at stå vagt om de normer for god videnskabelig praksis, som alle universitetsansatte arbejder under i det daglige. Vi har "Det Danske Kodeks for Integritet i Forskning". Det skal man selvfølgelig iagttage. På Københavns Universitet har vi også et "Kodeks for Myndighedsbetjening", som man også skal bruge. Det afgørende er, at man skal have stål i ryggen til at stoppe undervejs, hvis det er videnskabeligt uforsvarligt at gennemføre projektet.

Nu er jeg igennem forelæsningsen, og jeg har sagt, hvad jeg har på hjertet. Men jeg lovede indledningsvis, at jeg ville fortælle, hvordan det gik med mødet i Udenrigsministeriet. Efter vi var blevet oplyst, at 20 procent af bevillingen til Krigsudredningen skulle tilgå Udenrigsministeriet, og at 25 procent af den berammede tid allerede var brugt, gik Anders og jeg i tænkeboks. Vi overvejede at forankre udredningen på Københavns Universitet – også fysisk. Men det ville koste yderligere mindst 25 procent i overhead. Så ville vi være nede på 6,5 millioner kroner. Mit eget fakultet meddelte desuden, at Humaniora ikke havde mulighed for at huse udredningen fysisk. Vi overvejede derfor andre placeringer, men også her ville vi skulle bruge en meget stor del af bevillingen på overhead, og så ville der ikke være ret meget tilbage til lønninger. Det ville være et kæmpeproblem, for vi ville ikke kunne gennemføre arbejdet uden en meget stærk gruppe af forskere.

Under et af vores møder i ministeriet havde kontorchefen, jeg talte om i starten, tilbudt, at vi kunne gennemføre undersøgelsen i Udenrigsministeriets lokaler. I første omgang havde Anders og jeg meget svært ved at tage imod det tilbud: Vi risikerede jo at blive "embedded" og blive spist af "systemet". Men efter nogen overvejelse valgte vi at tage imod tilbuddet. Så fra 1. februar 2017 til 1. februar 2019 havde vi fast arbejdsplads i Udenrigsministeriet, idet bevillingen blev administreret fra universitetet. Ud over ansættelse af nogle meget dygtige forskere var det formentlig et af de bedste valg, vi traf, fordi den gensidige mistænksomhed og indledende skepsis, der eksisterede, blev hurtigt afmonteret. Vi lærte embeds-

værket at kende, og vi fik forståelse for, at det ikke altid var udtryk for modvilje, hvis de ikke håndterede vores henvendelser, som vi forventede. De lærte omvendt os at kende, og det er mit indtryk, at det betød, at de også fik en bedre forståelse for vores arbejde, og hvorfor vi måtte prioritere, som vi gjorde. Endelig var det praktisk at være fysisk i Udenrigsministeriet på grund af adgangen til kilder m.v. Her lærte vi lederen af sikkerhedsarkivet, Heidi Iversen, at kende. Arkivet lå på 2. sal, få skridt fra, hvor vi havde kontorer, og det betød, at vi kunne få adgang til en stor del af kilderne typisk med få minutters varsel.

Min påstand er: Havde vi – myndighederne og forskerne – ikke lært at forstå hinanden, ville det ikke have været muligt for os at løse den opgave, vi var blevet pålagt af Folketinget. Det ville i al fald ikke have været muligt at løse opgaven på en så konstruktiv måde, som det skete. Det er på den baggrund, at jeg gerne vil arbejde for, at Humaniora bliver bedre til at bygge bro.

Og nå ja, så var der det med det halve år og de to millioner, som Udenrigsministeriet havde lagt beslag på, inden vi overhovedet kom i gang med arbejdet. Det problem løste vi ved at skrive et brev til ministeriet, hvor vi accepterede at påtage os arbejdet og samtidig skrev, at vi ville bestræbe os på at gennemføre undersøgelsen inden for de givne rammer, men at vi ikke kunne garantere, at det kunne lade sig gøre. Et halvt år inde i arbejdet anmodede vi derfor om at få forlænget den kronologiske tidsramme med seks måneder inklusive tilhørende finansiering. Den anmodning imødekom politikerne ved det følgende års finanslov. Derfor endte vi med at få de to år og den finansiering, vi var blevet stillet i udsigt, da vi sagde ja til at påtage os opgaven.

Tak for opmærksomheden.